

jeg studerer Slesvigs Statsret for at „beære“ ham med Skrifter, men hvad jeg har sagt, turde ogsaa være tilstrækkeligt. Jeg har godtgjort, at Lauridsen kommer ud over mine Bevissteder ved simpelthen at fortie dem og skaffer sig ny Beviser ved selv at tillave „direkte Kildeudtalelser“. Som han saa rigtigt siger: „den Slags Kunster dømmer sig selv“¹⁾, og hvis Hr. Lauridsen fører Drøftelsen videre paa den Maade, faar han ikke mere Svar fra mig.

5.

Lidt om C. Th. Sørensen og hans Forfatterskab.

Af Aage Friis.

Da Kaptajn Carl Th. Sørensen (født 29. Apr. 1824, død 19. Okt. 1914) gik bort, over 90 Aar gammel, mistede vi en højtbegavet historisk Forfatter, en af vore betydeligste Krigshistorikere.

Som ung Mand førtes C. Th. S. ved sin frivillige Deltagelse i Treaarskrigen fra et juridisk Studium over i Hæren. Mellem Krigene kom han ind paa krigsvidenskabelige, særlig krigshistoriske Studier, og han blev den første, der paabegyndte en systematisk Gennemgang af de danske Krigsarkiver, da han under et Garnisonsophold i Rendsborg fandt og gennemarbejdede Frederik af Hessens Papirer. Hans Interesse knyttede sig derved til Krigsbegivenhederne i Norden i Aarhundredets Begyndelse; siden gav han sig i Lag med Krigsarkiverne i København, særlig Generaladjutantstabens Arkiv („Bülows Arkiv“) og Carl af Hessens Arkiv, og foretog supplerende Undersøgelser i Rigsarkivet i Kristiania og i Militærarkiverne i Paris. Han gjorde ikke blot den militære Side af disse Aars Historie til Genstand for indgaaende Studier, men erhvervede efterhaanden en Helhedsopfattelse af de nordiske Rigers politiske Historie i Napo-

¹⁾ Slesvig og Kronen S. 110. Sm. S. 182: en slesvig-holstensk Historieskrivning, „der fortav eller forfalskede Kilderne“; S. 101: „ved Fortielser og behændige Udeladelser“; S. 109: „skönt det maatte staa dem klart, at de begik et Falsum“.

leonstiden og dannede sig en selvstændig Dom om de nordiske Statsmænds Politik.

Noget tilsvarende stræbte han efter ved alle de krigshistoriske Æmner han overhovedet kom til at behandle, og han satte fra første Færd af i sit Forfatterskab Maalet højt: han vilde ikke nøjes med skematisk at fortælle Krigsbegivenheder, men fremfor nogen anden dansk Krigshistoriker har han formaaet at skildre Krigsbegivenhederne i Sammenhæng med den politiske Udvikling.

I Krigen 1864 deltog han, som i den første slesvigske Krig, med Ære, men syntes senere, trods sin strænge Pligtopfyldenhed, ikke egnet for den regelrette Fredstjeneste, der giver Avancement til høje Stillinger. 1871 udgav han sit første større Arbejde: Kampen om Norge i Aarene 1813 og 1814, der blev grundlæggende for den senere Behandling af disse Aars Krigshistorie. For Generalstabens, i hvilken han 1876 kom til at gøre Tjeneste, og hvor han vedblev at arbejde, efter at han 1879 paa Grund af Alder var traadt ud af Tjenesten, planlagde han den betydningsfulde Kildepublikation Meddelelser fra Krigsarkiverne, der blev Indledning til Generalstabens senere betydelige videnskabelig historiske Virksomhed. Fra 1880—90 udgav han her i 4 Bd. et overordentlig vigtigt Kildemateriale særlig fra Frederik VI's Arkiv til Belysning af Danmarks militære og politiske Historie 1800—14; han havde flere Medhjælpere, men han personlig ledsagede Aktstykkerne med ypperlige Oversigter og Vejledninger. Sine Studier over denne Periode opgav han aldrig, men gennemarbejdede utrættelig dens Problemer paany, indtil han henvend 80 Aar gammel 1903—04 udgav sit sidste Hovedværk om Norden i Napoleonstiden: Bernadotte i Norden eller Norges Adskillelse fra Danmark og Forening med Sverig i tre Bind.

Publikationen af sit Materiale til disse Værker over Norden i Napoleonstiden fik han imidlertid ikke Lejlighed til at føre til Ende, men af Aarsager der ikke laa hos ham selv. Jævnside med hans krigshistoriske Forfattervirksomhed var gaaet en militærpolitisk, der allerede sidst i Halvtredserne havde faaet Udtryk i Skrifter om Danmarks Hærordning. Under Diskus-

sionen om Forsvarets Indretning efter 1870 stillede han sig paa Venstres Side, blev en af Partiets vigtigste Raadgivere i militære Spørgsmaal og gik skarpt imod Københavns Befæstning. Men dette bragte ham i Opposition til Ministeriet Estrup, og Krigsminister Bahnson standsede af politiske Grunde 1890 hans Arbejde i Generalstaben, afskedigede ham som Udgiver af Meddelelser fra Krigsarkiverne og søgte at hindre hans videnskabelige Virksomhed. Det lykkedes kun tildels, da Sørensen allerede paa dette Tidspunkt for en væsentlig Del havde gennemgaaet sit Kildemateriale, men hans Arbejder forsinkedes og besværliggjordes, og imidlertid var han kommet til at lide under en alvorlig Øjensvaghed og blev flere Gange i længere Tid helt blind. Dette hindrede ham i at drage fuld Nytte af de sidste Aartiers historiske Litteratur om hans Æmne, og hans Bernadotte i Norden kom til at lide en Del derunder. Den blev ikke fuldt afsluttende og udtømmende, og dets blivende Værdier ved Siden af den klare, skarpt pointerede Fremstilling en Rigdom paa originale, frugtbare Synspunkter og rammende Personkarakteristiker. I Aviser og Tidsskrifter skrev Kaptajn S. en Mængde mindre Bidrag til den samme Perodes Historie, og særlig bør nævnes to værdifulde Afhandlinger om det engelske Overfald i 1807 og om Kielertraktaten (Hist. Tidsskr. 6. R. I og Tilskueren 1894), af hvilke den sidste gjorde Synspunkter gældende, der har betydet meget, særlig for den norske Behandling af Æmnet. Som Udtryk for den norske Historieforsknings Anerkendelse af Kaptajn S.s Bidrag til Belysning af Norges Historie omkring 1814, blev han gjort til Medlem af Videnskabsselskabet i Kristiania.

Saaledes ydede Kaptajn S. banebrydende Bidrag til Nordens Historie i Napoleonstiden, men dernæst blev han den første, der selvstændig behandlede Krigen i 1864, og hans Bog Den anden slesvigske Krig, der udkom i 3 Bind i 1883, maa, til Trods for hvad nyt og værdifuldt der senere er fremkommet, endnu regnes for den originaleste og bedste kritiske Fremstilling af vor sidste Krig. Det var oprindeligt efter Krigsministeriets Opfordring, han paatog sig at skrive dette Værk; men under Udarbejdelsen, hvor han var underkastet en stærk

Censur, viste det sig, at hans Bedømmelse og Fremstilling af Krigsførelsen som Helhed og af Krigens Enkeltheder meget afveg fra de den Gang ledende militære Autoriteters; Resultatet blev, at han udgav Værket paa egen Haand. Hans efterladte Korrespondance giver Indblik i de Vanskeligheder, han havde ved den Gang at behandle den saa nærliggende Krigs Historie, og vidner om den Samvittighedsfuldhed og Kritik, hvormed han søgte at give en tilforladelig og upartisk Skildring. Han korresponderede med en Række af de Officerer og Politikere, der havde været ledende i 1864; flere af dem gennemlæste Afsnit af hans Fremstilling og drøftede den med ham. Han førte indgaaende Samtaler med D. G. Monrad og havde Lejlighed til at gennemlæse de Optegnelser, som Monrads Ven C. F. Allen i de første Maaneder af Krigen havde gjort efter Monrads daglige Beretninger, — Optegnelser som Monrad selv ikke gennemlæste og som blev brændt efter hans Død. I S.s trebinds Værk saavel som i en lille Bog Danmark 1864, som han 1895 udgav for Studenteramfundet, findes der en Mængde Bemærkninger, der bunder dybere end det ved første Øjekast kan ses. Det er paa Grund af Æmnet forstaaeligt, at meget dér maatte blive Antydninger, og en fuld Dokumentation var, da disse Skrifter udkom, ikke vel mulig. Men uheldigvis møder man en tilsvarende Ufuldstændighed ogsaa andetsteds i C. Th. S.s Bøger. Han havde svært ved at underordne sig det videnskabelige Krav om en præcis Kildecitering og om streng Sondring mellem Fremstillingen af Fakta og Gengivelsen af sine egne, tidt fine og værdifulde, men ogsaa ofte stærkt subjektive Synspunkter og Betragtninger. Dette gælder mindst „Kampen om Norge“, mest „Bernadotte i Norden“. Noget skyldes dette Forhold hans i saa mange Aar slette Syn og hans Tillid til en ypperlig Hukommelse, men det var tillige et Udtryk for hans Forfatter-ejendommelighed, som den blev i Aarenes Løb. Hans Arbejde med Kilderne var som let kan iagttages, naar man prøver hans Fremstilling paa et enkelt Punkt. nøjagtigt og kritisk, men han omfattede de Æmner og Personer, hvormed han beskæftigede sig, med en Inderlighed, næsten en Lidenskab, der efterhaanden gjorde den Opfattelse, han en Gang havde dannet sig, til Led

af en organisk Helhed, som han nødig vilde gøre Brud paa. Der kom herved Klarhed og Helstøbthed over, hvad han skrev, men ogsaa nogen Ensidighed, en vis Dogmatisme. Den kritiske Læser, der benytter sig af S.s Bøger, opdager snart dette og er nødt til at tage sine Forbehold. Dette forringer dog ikke Betydningen af S.s Forfatterskab. Han har ført vor Viden og Forstaaelse fremad igennem selvstændige, modne Værker, der vil bevare deres Værdi.